

การจัดการการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการท่องเที่ยวผ่านโครงการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี

Management of Tourism Community Participation to “NAWATWITHI” OTOP Community Tourism Project

สราลี กิตติยากร¹ เฉลิมพร เย็นเยือก²
Srali Kitiyakara¹ Chalernporn Yenyuak²

¹หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรังสิต

¹Master of Public Administration, Rangsit University, Thailand

Tel. 02-997-2222 E-mail:natkitta98126@gmail.com

²รองคณบดีฝ่ายวิชาการ สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยรังสิต

²Deputy Dean of Academic, Institute of Public Administration and Public Policy, Rangsit University, Thailand

Tel. 08-1591-5119 E-mail : chalernporn.y@rsu.ac.th

(Received: October 4, 2020 ; Revised: November 30, 2020 ; Accepted: December 8, 2020)

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) บริบทด้านการท่องเที่ยวผ่านโครงการท่องเที่ยวชุมชน OTO นวัตวิถี บ้านศรีวังทดและ 2) กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการท่องเที่ยวผ่านโครงการท่องเที่ยวชุมชน OTO บ้านนวัตวิถี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารวิชาการ และ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักสำคัญ จำนวน 10 ราย คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน เพื่อให้ได้ข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ประกอบการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ได้กำหนด

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านศรีวังทด มีบริบทด้านการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่นจากลักษณะทางกายภาพ โดยมีศักยภาพสำคัญด้านการท่องเที่ยวชุมชนนวัตวิถี คือ ด้านที่พัก ด้านเส้นทางเดินทางท่องเที่ยวในชุมชน ด้านสิ่งดึงดูดใจ และ ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นจุดเด่นคือความเป็นธรรมชาติเป็นสำคัญ ส่วนการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการท่องเที่ยวผ่านโครงการท่องเที่ยวชุมชน OTO นวัตวิถี ประกอบด้วยแนวทางสำคัญ 3 ประการคือ 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา และ 3) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันกำหนดตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรมเพื่อใช้เป็นแนวทางการประเมินผลระดับการมีส่วนร่วมที่ครอบคลุมตามข้อสรุปแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในลำดับต่อไป

คำสำคัญ: โครงการท่องเที่ยวชุมชน OTO นวัตวิถี, การมีส่วนร่วม

Abstract

This study aimed 1) to study the tourism contexts of “Nawatwithi” OTOP community tourism project; 2) to investigate the participatory process of Community-based tourism through the project. This study employed the qualitative research approaches including related literature review along with the in-dept interviews with 10 key informants who were involved in the community i.e., public, private sectors and civil society. and analyzed using descriptive. The results were analyzed and discussed according to the research objectives.

The results of the study revealed that the tourism context can be physically differentiated from other tourist attractions. The significant potential for tourism in the “Nawatwithi” OTOP community is ranged from accommodation and travel routes, particularly tourist attractions which are dominant in its primitive nature. In terms of community tourism participation in the project consisted of three aspects; 1) participation in planning development 2) participation in working progress and; 3) Participation in monitoring and evaluating process. These practices were proposed to co-create from the collaboration of key relevant entities to develop concrete indicators as guidelines to evaluate a comprehensive level of participation based on the guideline summary for effective development.

Keywords: “Nawatwithi” OTOP community project, Participation

บทนำ

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 -2564) มีวัตถุประสงค์สำคัญในการจัดทำแผนฯ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และก้าวทันการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อให้การท่องเที่ยวไทยยังคงบทบาทการเป็นสาขาหลักในการรักษาเสถียรภาพและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศด้วยการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ประกอบกับปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในช่วงเวลาแห่งการปฏิรูปเพื่อให้ก้าวไปสู่การเป็นประเทศที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยประชาชนทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิรูปสาระสำคัญของแผนฯ ที่ได้ให้ความสำคัญกับการวางรากฐานและแก้ไขปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ ทั้งด้านคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว บุคลากรการท่องเที่ยว และโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งการสร้างสมดุลของการพัฒนา ทั้งในมิติของพื้นที่ เวลา กิจกรรม รูปแบบ และกลุ่มนักท่องเที่ยว เพื่อการสร้างรายได้และกระจายรายได้สู่ชุมชน และ

การเตรียมความพร้อมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสู่การเติบโตในอนาคต (แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2, 2560)

จากการนำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวด้านการท่องเที่ยวไปปฏิบัติในระดับประเทศแบบองค์รวมไปสู่การพัฒนาในระดับภูมิภาค และระดับจังหวัด ตามนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากภาครัฐที่เน้นให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมกันทำงานแบบบูรณาการร่วมกันภายใต้กลไกที่กำหนดตามนโยบายฯ มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้มี คุณภาพ มาตรฐาน สะอาด และปลอดภัย สร้างการเชื่อมโยงชุมชนในพื้นที่ บูรณาการสินค้า OTOP ร่วมกันในชุมชนและสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนกับเมืองรองและเมืองหลัก เข้าไว้ด้วยกัน โดยตั้งเป้าหมายสำคัญเพื่อช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนเพิ่มขึ้น ด้วยการสนับสนุน ช่วยเหลือผู้ผลิตสินค้า OTOP ในการพัฒนาสินค้าตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนการผลิต และส่งเสริมการตลาดแก่ผู้ผลิต โดยคาดหวังให้การมีส่วนร่วมในการยกระดับศักยภาพชุมชนตามนโยบายด้านการท่องเที่ยว จะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำ กระจายรายได้สู่เศรษฐกิจฐานราก พัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น คนมีความสุขในชุมชนของตนเอง ตลอดจนสร้างชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืนสืบไป (Community Development Department, 2017) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาในพื้นที่ชุมชนบ้านศิรีวงกต จังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีพื้นที่เป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย มีสภาพเป็นเมืองขนาดใหญ่ มีท่าเลที่ตั้งอยู่ติดกับเมืองท่า คือ จังหวัดหนองคาย ถือเป็นประตูเข้า-ออก ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีคำขวัญประจำจังหวัดอุดรธานีที่แสดงให้เห็นถึงดินแดนที่มีอารยธรรมเก่าแก่แห่งหนึ่งของโลก คือ "หนองประจักษ์คู่เมือง ลือเลื่องธรรมะ อารยธรรมบ้านเชียงมรดกโลกห้าพันปี ธานีผ้าหมี่ขิด ธรรมชาติเนรมิตรทะเลบัวแดง" ด้วยความสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ และธรรมชาติทำให้จังหวัดอุดรธานีกลายเป็นเมืองศูนย์กลางในการตั้งถิ่นฐาน และการพัฒนาในทุกด้านโดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวมาโดยตลอด ซึ่งจากความพร้อมทั้งทางสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ และ ธรรมชาติในพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ดังกล่าว จึงได้มีการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตกรรม ซึ่งหมายถึง การพัฒนา OTOP รูปแบบใหม่ โดยให้จำหน่ายสินค้าหรือให้บริการอยู่ภายในชุมชน เป็นการสร้างรายได้เพิ่มให้กับชุมชน โดยนำเอกลักษณ์อันทรงคุณค่า ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในชุมชนมาแปลงเป็นรายได้ ทำให้เกิดรายได้กระจายอยู่ภายในชุมชน สร้างชุมชนเข้มแข็งทุกคนพร้อมเป็นเจ้าของทำให้ลูกหลานไม่ต้องออกไปหารายได้จากภายนอกชุมชน ปัจจุบันจังหวัดอุดรธานี มีความพร้อมด้านศักยภาพต่าง ๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การค้า การคมนาคม การศึกษา และการท่องเที่ยว ด้วยการเป็นเมืองประวัติศาสตร์ โบราณคดี และการมี วัฒนธรรม อารยธรรมที่เก่าแก่แห่งหนึ่งของภูมิภาค และประเพณีสำคัญที่ชุมชนในพื้นที่ได้ปฏิบัติสืบทอดมายาวนาน ซึ่งการดึงศักยภาพนั้นมาเป็นจุดเน้นด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จ ดังกล่าวต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการร่วมกันขับเคลื่อนให้เกิดขึ้น

ผู้วิจัยมีเจตนาประเมินในการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี หมู่บ้านคีรีวงกต อำเภอนาโยง จังหวัดอุดรธานี สำหรับการนำไปต่อยอดการบริหารจัดการชุมชนได้อย่างเหมาะสม สู่แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนผ่านโครงการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี โดยการมีส่วนร่วมในที่นี้ ผู้วิจัยหมายถึงกระบวนการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ในทุกระดับสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามที่ชุมชนได้ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ รวมถึงร่วมกันควบคุมติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการที่ได้ร่วมริเริ่มไว้ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนโดยตรงและสาธารณประโยชน์อย่างยั่งยืนโดยภาพรวมต่อไป โดยคาดว่าประโยชน์ที่จะได้รับจากผลการศึกษาคั้งนี้ จะสามารถใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อวางแผนเพิ่มประสิทธิผลโครงการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถีจากการมีส่วนร่วมของชุมชน และ เป็นข้อเสนอเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการท่องเที่ยวผ่านโครงการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาบริบทด้านการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี บ้านคีรีวงกต จังหวัดอุดรธานี
- 2 เพื่อศึกษาการจัดการการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการท่องเที่ยวผ่านโครงการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการจัดการการมีส่วนร่วม

Denhardt & Denhardt (2015) ได้เสนอการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายจะทำให้เกิดการตัดสินใจที่ตอบสนองต่อค่านิยมสาธารณะและความเข้มแข็งของชุมชน อีกทั้งยังช่วยลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความไว้วางใจ และยังเป็นการชี้แจงให้ความรู้แก่ประชาชนอีกด้วย อันจะส่งผลต่อการตอบสนองที่ดี จากผู้มีส่วนร่วมที่มีความกระตือรือร้น อีกทั้งการศึกษาของ Yang & Callahan (2007) ที่เสนอว่าปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมคือทัศนคติของผู้บริหารภาครัฐ ที่ให้ความสำคัญกับค่านิยมการมีส่วนร่วม โดยผู้บริหารที่เห็นถึงความสำคัญและรับรู้ต่อการยึดมั่นในการมีส่วนร่วมของประชาชน ภายใต้การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องการมีส่วนร่วม ก็จะนำไปสู่ผลลัพธ์การมีส่วนร่วมที่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด นอกจากนี้ Siriprakrob (2019) ได้ให้ความเห็นว่า ในทศวรรษที่ผ่านมา เครือข่ายสังคมออนไลน์ได้มีบทบาทสำคัญในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการมีส่วนร่วมของพลเมืองที่ต้องให้พลเมืองสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างครบถ้วน แสดงออกถึงความโปร่งใสในการบริหารงานภาครัฐ ซึ่งมีช่องทางต่างๆ อาทิ การประชุมออนไลน์ การใช้เครือข่าย

ออนไลน์ในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเสนอจากประชาชน สร้างความสัมพันธ์และกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น โดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชนได้ใช้รากฐานชุมชนนิยม (Communitarianism) ซึ่งเป็นแนวคิดที่เน้นให้ประชาชนเห็นถึงผลประโยชน์สาธารณะที่ชุมชนจะได้อยู่ร่วมกัน โดยให้ความสำคัญกับแนวคิดการร่วมกันผลิต (Coproduct) แทนที่จะให้ภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการฝ่ายเดียว ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมสำคัญในขั้นตอนสำคัญคือ การร่วมกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติตามแผน และร่วมกันติดตามประเมินผลตามแผนนั้น เพื่อนำมาสู่การปรับปรุงแผนร่วมกันต่อไป ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ ได้เน้นขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวดังกล่าวข้างต้นเป็นสำคัญ

แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยว

Pearce (1989) ได้เสนอมิติว่าด้วยการพัฒนาการท่องเที่ยวในมุมมองที่แตกต่างกัน 4 มิติด้วยกัน คือ

1) การพัฒนาในมิติเศรษฐกิจ เป็น กระบวนการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องยาวนาน มีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ โดยมีเป้าหมายเพื่อลดหรือขจัดปัญหาความยากจน การว่างงาน การกระจายรายได้ พร้อมกับมีการเปลี่ยนแปลงสวัสดิการของสังคมไปในทางที่ดีขึ้น โดยใช้ทรัพยากรเท่าที่มีอยู่ให้คุ้มค่าที่สุด หรือให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2) การพัฒนาในมิติของความทันสมัย ตามนโยบายประเทศไทย 4.0 เป็นรูปแบบทางเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ แบบดั้งเดิมสู่การทำกิจกรรมแบบชาญฉลาด เปลี่ยนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแบบดั้งเดิมให้เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่ชาญฉลาด เปลี่ยนการบริการต่างๆแบบดั้งเดิมไปสู่การบริการที่มีมูลค่าสูง และเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจให้ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ การวิจัยและพัฒนา และอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

3) การพัฒนาในมิติด้านความเท่าเทียม โดยเน้นจัดการกับความเหลื่อมล้ำและสร้างความสมดุลระหว่างสภาพแวดล้อมและสังคม ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และตามนโยบายประเทศไทย 4.0 ที่ถือเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและการผลิตของประเทศให้กลายเป็นประเทศที่มีรายได้สูงไปสู่เศรษฐกิจที่ภาคส่วนต่างๆ ทุกระดับได้รับผลประโยชน์อย่างทั่วถึงและมุ่งเน้นการเติบโตและการพัฒนาอย่างเข้มแข็ง

4) การพัฒนาในมิติการสร้างสรรค์ ตามนโยบายประเทศไทย 4.0 ที่สะท้อนการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นออกแบบระบบเศรษฐกิจฐานคุณค่า ด้วยการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ บูรณาการอย่างสร้างสรรค์ โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือประเทศไทยหลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลางและผลักดันประเทศเข้าสู่ประเทศที่มีรายได้สูง ทั้งนี้ จะสามารถบรรลุผลได้ด้วยการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมที่มีอยู่ในปัจจุบันของไทย 5 อุตสาหกรรมแรก ประกอบด้วยอุตสาหกรรมยานยนต์ อิเล็กทรอนิกส์ การแพทย์มูลค่าสูงและการท่องเที่ยวด้านสุขภาพ การเกษตรและเทคโนโลยีชีวภาพ และ

อาหาร นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริม 5 อุตสาหกรรมใหม่ซึ่งรวมถึงหุ่นยนต์ การบินและโลจิสติกส์ เชื้อเพลิงชีวภาพและเคมีชีวภาพ อุตสาหกรรมดิจิทัลและศูนย์การแพทย์ซึ่งประเทศไทยมีศักยภาพที่จะประสบความสำเร็จ

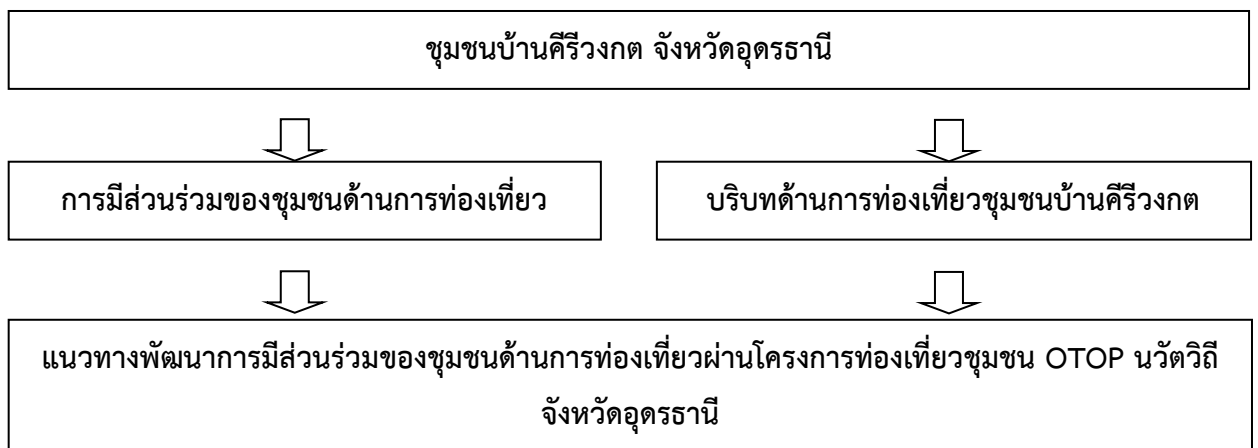
จึงกล่าวได้ว่า การพัฒนาเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน ถ้าการพัฒนาขาดลักษณะใดลักษณะหนึ่งดังกล่าวจะเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบหนึ่งที่มีความหมายใกล้เคียงกับการพัฒนาเท่านั้น โดยการพัฒนาจะมีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างการออกไป ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ร่วมกันกำหนด จากความหมายดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในการศึกษาคั้งนี้ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างเป็นระบบสัมพันธ์กันด้านการท่องเที่ยวไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยมุ่งแนวทางปฏิบัติที่เน้นคุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อตอบสนองความท้าทายในการพัฒนาการท่องเที่ยวท้องถิ่นและปลูกฝังแนวความคิดที่ยั่งยืนให้กับคนในท้องถิ่น ให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้มีการบูรณาการไว้ในกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) รวมทั้งนโยบายประเทศไทย 4.0 ดังนั้นแผนงานและแผนงบประมาณของหน่วยงานภาครัฐจึงถูกกำหนดให้สอดคล้องกับเป้าหมายดังกล่าว และสัมพันธ์กับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยในการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยได้เน้นพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ในชุมชน อันเป็นผลมาจากการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของประเทศ ที่ตระหนักว่าการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยว จะส่งผลให้ประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวควรคำนึงถึงหลักการตลาด ที่ให้ความสำคัญกับความต้องการของผู้บริโภคหรือนักท่องเที่ยวเป็นอันดับแรก นอกจากนี้ยังควรเน้นให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวและกิจกรรมที่เกิดจากการศึกษาถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวและศักยภาพของชุมชนด้านการท่องเที่ยวได้อย่างแท้จริงแล้ว การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นก็จะส่งผลต่อประชาชนในชุมชน ลดความยากจน ลดการว่างงานและลดความไม่เท่าเทียมกันจากการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างคุ้มค่า

แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม ถือเป็นแนวความคิดแบบการปฏิบัติการทางสังคม เป็นแนวคิดที่เกิดจากหน่วยงานภาครัฐที่มีความพยายามปรับปรุงแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมในรูปแบบการมีส่วนร่วมในการวางแผนและปฏิบัติการ เช่น การปฏิรูปที่ดิน การสหกรณ์ การพัฒนาชนบท เป็นต้น และเรียกวิธีการนี้ว่าการพัฒนา นำมาสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นแนวคิดที่องค์การสหประชาชาตินำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาที่กล่าวมาแล้วในเรื่องความเป็นมาของการพัฒนา กล่าวคือ การให้คนและกลุ่มคนในชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและเป็นผู้ได้รับผลของการพัฒนาตามหลักการและวิธีการพัฒนา

ชุมชน โดยประเทศไทยได้เน้นการสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในสังคมเป็นสำคัญเพื่อร่วมกันดำเนินโครงการต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน โดยได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมที่หลากหลาย และแตกต่างกันไปตาม ความเข้าใจและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจจะมองทั้งในแง่ของแนวคิด หลักการ กระบวนการและวิธีการปฏิบัติ อาทิ การมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนาตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ได้แก่ การวางแผน การตัดสินใจการดำเนินงาน การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล ตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชน (public participation) หมายถึง การกระจายโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารซึ่งเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ โดยการให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นให้คำแนะนำ ปรึกษาตลอดจนควบคุมโดยตรงจากประชาชน ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้หลักแนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นแนวคิดที่สร้างการทำงานเป็นทีม สร้างความสามัคคี เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการดำเนินงาน และขั้นตอนต่าง ๆ จะต้องนำแนวคิดการมีส่วนร่วมเข้าไปสนับสนุน ดังที่ Yavaprabhas (2014) เสนอว่า การมีส่วนร่วมในผู้ปฏิบัติที่ไม่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับนโยบายอาจจะนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง ไม่บิดพลิ้ว แต่หากนโยบายที่ขัดกับความรู้สึกพื้นฐาน หรือผลประโยชน์ของผู้ปฏิบัติ อาจจะทำให้ไม่เต็มใจปฏิบัติ และอาจบิดเบือนให้เป็นไปในแนวทางที่ต้องการ ดังนั้น การศึกษาจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินนโยบายซึ่งในการศึกษาศึกษาครั้งนี้ คือ การส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยศึกษาจากกลุ่มประชาชนที่มีส่วนร่วมในผลประโยชน์จากนโยบายร่วมกันนั้น จะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านศิรีวงกต จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเหตุผลที่เลือกศึกษาจากชุมชนจังหวัดอุดรธานี เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีการเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยว และ แหล่งรายได้จากแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ.2557-2559 จังหวัดอุดรธานีมีจำนวนนักท่องเที่ยวรวม 1,941,219 คน และ 2,127,343 คน และ 2,592,009 คน ตามลำดับ โดยมีรายได้จากการท่องเที่ยว 6,358 ล้านบาท และ 7,275 ล้านบาท และ 7,423 ล้านบาทตามลำดับ (Department of Tourism, 2561) และยังมีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ที่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐจากหน่วยงานกรมพัฒนาชุมชน และ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

ขอบเขตการวิจัย

พื้นที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือพื้นที่ชุมชนบ้านศิรีวงกต จังหวัดอุดรธานี โดยใช้ระยะเวลาเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่าง เดือน พฤศจิกายน 2561 ถึง มีนาคม 2562 เนื่องจากเป็นช่วงที่บ้านศิรีวงกต อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานีได้รับงบประมาณต่อเนื่องในการพัฒนาตามโครงการ OTOP นวัตวิถี

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี และนักวิชาการที่อยู่ในพื้นที่ศึกษาและมีความเกี่ยวข้องกับโครงการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี ในด้านการจัดการท่องเที่ยว การบริหารพื้นที่ท่องเที่ยว จำนวน 10 คน ประกอบด้วยนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวจำนวน 2 คน หน่วยงานภาครัฐ คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี อำเภอนายูง พัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น จำนวน 6 คน หน่วยงานภาคเอกชน คือ บริษัทประชารัฐจังหวัดอุดรธานี ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี จำนวน 2 คน จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์จัดกลุ่ม และนำข้อมูลที่ได้มาหาแนวทาง พัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการท่องเที่ยวผ่านโครงการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมด้วยการลงพื้นที่เพื่อเยี่ยมชมและหาข้อมูลภายในชุมชนบ้านศิรีวงกต และ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน โดยใช้แบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง เป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด สัมภาษณ์แต่ละครั้งได้มีการบันทึกคำสนทนาเป็นลายลักษณ์อักษร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่รวบรวมเพื่อใช้ในการวิจัยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 แหล่งสำคัญคือ

1. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ การค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จากเอกสารวิชาการ แหล่งข้อมูลวิทยานิพนธ์ และ แหล่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้ง 10 คน โดยยึดหลักข้อมูลที่สัมภาษณ์ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยก่อนลงพื้นที่ขออนุญาตด้วยวาจา กับผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านแล้วและได้รับอนุญาตให้เข้าสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากเอกสารและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก วิเคราะห์เนื้อหาตามรูปแบบของการวิเคราะห์อุปนัย คือ การตีความสร้างข้อสรุปจากการที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ แล้วสรุปพร้อมนำเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนา

ผลการศึกษา

ด้านบริบทการท่องเที่ยว

ชุมชนบ้านคีรีวงกต จังหวัดอุดรธานี มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา ท่ามกลางพื้นที่รอยต่อ 3 จังหวัด คือ จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย และจังหวัดอุดรธานี โดยอยู่ห่างจากอำเภอเมืองอุดรธานีประมาณ 140 กิโลเมตร ล้อมรอบด้วยทิวเขาที่อุดมสมบูรณ์ของอุทยานแห่งชาติ น้ำโสมนาญ มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติสำคัญ คือ น้ำตกห้วยช้างพลาย ที่สวยงามเป็นแหล่งน้ำที่ประชาชนในหมู่บ้านได้ใช้ประโยชน์ในการทำอาชีพเกษตรกรรมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีรูปแบบเป็นชุมชนท่องเที่ยวโฮมสเตย์ที่ยังคงรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมเป็นเอกลักษณ์สำคัญไว้ได้อย่างดี มีกิจกรรมท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้าน ได้เรียนรู้ชุมชน และได้ท่องเที่ยวหมู่บ้านที่ยังคงความสมบูรณ์ของธรรมชาติ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านคีรีวงกตเกิดจากคนในชุมชนร่วมมือกันบริหารจัดการ โดยร่วมกันจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นความเป็นธรรมชาติ อาทิ การนั่งรถอีแต๋นลุยน้ำชมธรรมชาติผ่านลำธาร ฟุงนา และป่าเขา ถือเป็นการเปิดประตูต้อนรับเพื่อนบ้าน และนักท่องเที่ยวจากทุกพื้นที่ ให้รู้จักกับชุมชนบ้านคีรีวงกต ที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ และชาวชุมชน ที่ตั้งใจนำเสนออัตลักษณ์ และวิถีถิ่น ผ่านการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์อาหาร การแสดงท้องถิ่น การสาธิตการทำผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่สามารถนำไปต่อยอดเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวรอง

ของจังหวัดอุดรธานี รวมถึงเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์ชุมชน กับการตลาดท่องเที่ยวทั้งแบบออนไลน์ กับภาคธุรกิจในระดับอันจะเป็นการนำมาซึ่งรายได้ และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืนของประชาชนในชุมชน (สุพจน์ วงศ์วิวัฒน์ นายอำเภอหนอง จังหวัดอุดรธานี สัมภาษณ์วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2562)

ชุมชนบ้านศรีวงกต มีเอกลักษณ์วิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนที่ปฏิบัติตามวัฒนธรรมท้องถิ่นแบบดั้งเดิม ดำรงอาชีพหลักด้วยการทำเกษตรกรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ ภายในชุมชนได้มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนด้านเกษตรผสมผสาน และการจัดตั้งกลุ่มอาชีพที่เกิดจากการรวมตัวกันของประชาชนในชุมชนที่มีความสามารถในการสร้างผลิตภัณฑ์ต่างๆ อาทิ กลุ่มจักสาน กลุ่มทอผ้า กลุ่มไม้กวาด กลุ่มแปรรูปกล้วย และ กลุ่มเลี้ยงปูหิน และยังมีบริการที่พักให้เลือกหลายแบบ ทั้งโฮมสเตย์ รีสอร์ท และกางเต็นท์ เน้นวิถีท้องถิ่นดั้งเดิม (จิรนนท์ สีรอด, การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 กุมภาพันธ์ 2562)

ในฤดูหนาวมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางมาท่องเที่ยว สัมผัสบรรยากาศหนาวและชื่นชมกับหมอกในยามเช้า รับประทานอาหารเป็นเมนูข้าวป่าแบบฉบับของชาวบ้าน ที่ได้นำข้าวเหนียวมานึ่งใส่กระบอกไม้ไผ่ เวลารับประทานจะได้รสชาติของกลิ่นข้าวป่า แหล่งท่องเที่ยวบ้านศรีวงกต เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี เพราะบรรยากาศจะแตกต่างกันไปในแต่ละฤดู โดยชุมชนบ้านศรีวงกตมีจุดยืนสำคัญคือจะไม่มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามกระแส เพื่อป้องกันระบบนิเวศเสียหาย และรักษาความเป็นธรรมชาติและเอกลักษณ์ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ไม่ให้ถูกทำลายไปเหมือนพื้นที่ท่องเที่ยวบางพื้นที่ที่มีการพัฒนารับนักท่องเที่ยวจนกระทั่งความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมและความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมสูญหายไปจนยากที่จะกลับมาเป็นเหมือนเดิม (จิรนนท์ สีรอด, การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 กุมภาพันธ์ 2562)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ชุมชนบ้านศรีวงกต มีศักยภาพสำคัญด้านการท่องเที่ยวชุมชนวิถี คือ ด้านที่พัก ที่คงรักษาไว้ซึ่งสถานที่พักที่เป็นธรรมชาติแบบวิถีชาวบ้าน ไม่ได้มีการต่อเติมหรือก่อสร้างบ้านพักเพิ่มเติมแต่อย่างใด ด้านเส้นทางเดินทางท่องเที่ยวในชุมชน เป็นการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนด้วยรถอีแต๊ก ที่เป็นรถท้องถิ่นที่ประชาชนในชุมชนใช้สัญจรไปมาระหว่างหมู่บ้านหรือระหว่างชุมชน ด้านสิ่งดึงดูดใจที่เป็นอาหารและธรรมชาติที่ยังคงความเป็นธรรมชาติอย่างแท้จริง และ ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นจุดเด่นคือเน้นกิจกรรมที่มีความเป็นธรรมชาติเป็นสำคัญ อาทิ กิจกรรมการทำอาหาร กิจกรรมการฝึกอาชีพจากงานฝีมือ

การจัดการการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการท่องเที่ยวผ่านโครงการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตกรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย (วัฒนา พุฒิชชาติ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 กุมภาพันธ์ 2562) สรุปได้ว่า หากจัดลำดับการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการท่องเที่ยวผ่านโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม บ้านศรีวังเกต จังหวัดอุดรธานี ที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด จะเป็นด้านการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนพัฒนา และ ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินการตามแผนพัฒนา ตามลำดับ

ทั้งนี้ ได้นำเสนอแนวทางการจัดการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการท่องเที่ยวผ่านโครงการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตกรรม ตามแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมที่สำคัญในแต่ละขั้นการมีส่วนร่วม โดยได้รับความร่วมมือร่วมใจจากประชาชน ในพื้นที่บ้านศรีวังเกตเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งบ้านศรีวังเกต ที่มี 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ 4 และ หมู่ 8 โดยทั้งสองหมู่บ้านจะได้รับประโยชน์ร่วมกันในเรื่องของการท่องเที่ยวที่ใช้ทรัพยากรร่วมกันในการรับนักท่องเที่ยว โดยแต่ละหมู่บ้านจะดูแลนักท่องเที่ยวเรื่องการเดินทางและที่พัก ที่ทั้งสองหมู่บ้าน มีผู้นำที่มาร่วมมือกันส่งเสริม และพัฒนาให้หมู่บ้านมีความพร้อมมากยิ่งขึ้น มีความสมบูรณ์ที่จะรองรับนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น และยังได้รักษาสภาพให้คงเดิมไว้ให้มากที่สุด และยังมีโอกาสที่ดีที่ได้รับสนับสนุนงบประมาณตามนโยบายของรัฐบาลนับเป็นความโชคดีของบ้านศรีวังเกตที่ดำเนินกิจกรรมหมู่บ้าน OTOP นวัตกรรม

นอกจากนี้ ในชุมชนยังได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่ในการกำหนดแผน และกิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยผ่านประชาคมหมู่บ้าน เพื่อให้คนในชุมชนแสดงความคิดเห็น ในเรื่องของการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดให้งบประมาณมาดำเนินการ ซึ่งทุกอย่างสามารถสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ประชาชนเป็นผู้มีส่วนร่วมสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเองให้ประสบความสำเร็จ (สุเทพ พจน์พิสิทธิ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 16 กุมภาพันธ์ 2562)

โดยประชาชนในชุมชนจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากหลายๆส่วน เช่น ในเรื่องของการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว อาทิ ด้านการเดินทางด้วยการนั่งรถอีแต๊กไปท่องเที่ยวตามลำห้วยต่างๆ และการรับประทานอาหารตามแหล่งธรรมชาติ ซึ่งจะต้องมีความพร้อมด้านการเดินทางเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวและบุคลากรที่จะช่วยพานักท่องเที่ยวไปสถานที่ท่องเที่ยว และผู้ทำหน้าที่ประกอบอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว และหมู่บ้านที่มีการจัดวางขายของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว มีหลายกลุ่มในหมู่บ้านที่ได้รับประโยชน์จากจุดนี้ และเป็นการกระจายรายได้โดยทั่วถึงทั้งสองหมู่บ้านให้ได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน (นรินทร์ อนันทวรรณ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 กุมภาพันธ์ 2562)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย การมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการท่องเที่ยวผ่านโครงการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี บ้านคีรีวงกต จังหวัดอุดรธานี คณะผู้วิจัยนำผลการศึกษาที่ได้มาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ได้ 2 สำคัญ ประเด็น ดังนี้

บริบทการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี บ้านคีรีวงกต จังหวัดอุดรธานี โดยใช้หลักการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) เพื่อให้ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรคสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบริบทการท่องเที่ยว พบว่า บริบทด้านกายภาพในพื้นที่ จังหวัดอุดรธานี มีศักยภาพสำคัญที่เป็นคือ ความสะดวกสบายในเส้นทางคมนาคม ทำให้การเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ตามชุมชนต่างๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสภาพภูมิประเทศของจังหวัดอุดรธานี เอื้อต่อการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวตามศักยภาพของชุมชน แต่อย่างไรก็ตามยังพบว่ายังมีจุดอ่อนที่สำคัญ คือ สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญในเขตจังหวัดอุดรธานี แต่ละแห่งยังมีระยะทางที่ค่อนข้างใช้ระยะเวลาในการเดินทางซึ่งถือเป็นอุปสรรคสำคัญในการจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวสามารถวางแผนการเดินทางท่องเที่ยวตามความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม ไม่เสียเวลากับการเดินทางมากเกินไป ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมมือกันวางแผนจัดเส้นทางท่องเที่ยวให้เป็นไปด้วยความเหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการ

บริบทการท่องเที่ยว ที่มีความหลากหลาย อาทิ นักท่องเที่ยวที่มีความประสงค์จะไหว้พระ จังหวัดอุดรธานีมีสถานที่สำคัญ คือ วัดป่าบ้านดาด ที่ตั้งอยู่ใน อ.เมือง ที่มีหลวงตามหาบัวเป็นพระที่มีปฏิปทาเป็นที่เคารพศรัทธาเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชนในภาคอีสานโดยทั่วไป นอกจากนี้ยังมีสวนสาธารณะหนองประจักษ์ศิลปาคม ที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ และได้รับการออกแบบตกแต่งอย่างสวยงาม เกาะกลางน้ำได้จัดทำสวนหย่อมปลูกไม้ดอกไม้ประดับหลายชนิดและทำสะพานเชื่อม ระหว่างเกาะมีน้ำพุ หอนาฬิกา และสวนเด็กเล่น แต่ละวันจะมีประชาชนเข้าไปพักผ่อนและออกกำลังกายกันเป็นจำนวนมาก ทะเลบัวแดงเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญอีกแหล่งหนึ่งที่มีดอกบัวสีแดงขึ้นบานเต็มบึงให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชม มีคำชะโนด ที่เชื่อกันว่าเป็นที่ตั้งของ เชื่อกันว่าบ่อ น้ำศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่กลางดงเป็นประตูสู่เมืองบาดาล เป็นที่อยู่อาศัยของพญานาค ที่แปลกคือในดงชะโนดมีน้ำซับน้ำซึมอยู่ตลอดเวลาแต่กลับไม่เคยมีน้ำท่วมเลย ส่วนแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP ที่สำคัญ คือ บ้านนาข่า เป็นหมู่บ้านที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์จากผ้าขิดในราคาย่อมเยา อยู่ในเขตอำเภอเมือง ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 16 กิโลเมตร

ส่วนโอกาสที่ดีในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี ในส่วนของผู้ประกอบการนั้นภาครัฐได้เน้นการอบรมให้ความรู้ด้านการเป็นเจ้าบ้านที่ดีในการต้อนรับนักท่องเที่ยว มีจิตใจซื่อสัตย์ ไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยวโดยเห็นนักท่องเที่ยวเป็นเพียง “นักท่องเที่ยวขาจร” ที่มาใช้บริการสถานที่พักผ่อน หรือ ร้านอาหารเพียงครั้งเดียวแล้วจากไป จึงทำให้การให้บริการไม่เป็นไปอย่างเต็มที่ ซึ่งอาจ

ส่งผลให้เกิดข้อร้องเรียนต่างๆ เกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ ภาครัฐยังได้ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ OTOP ในแต่ละชุมชน ด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ อาทิ สถาบันการศึกษา หน่วยงานด้านการเกษตร ให้ความรู้ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ราคาสินค้า ช่องทางการจัดจำหน่าย การออกแบบบรรจุภัณฑ์ ให้ทันสมัย ซึ่งส่งผลต่อยอดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่สูงขึ้น ทำให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น มีอาชีพเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้เพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของริชาร์ดและเรย์มอนด์ (Richards & Raymond, 2000) อธิบายถึงเรื่องการพัฒนาในสิ่งที่ท้องถิ่นมีอยู่ เป็นการใช้อยู่ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินการให้มีกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนมากที่สุด ส่วนอุปสรรคสำคัญคือ การเติบโตของแหล่งท่องเที่ยวอื่นทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่ต่างเร่งพัฒนาจุดเด่นของตนเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวเพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามหากจังหวัดอุดรธานี ได้เพิ่มแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้สามารถเชื่อมโยงกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีจุดเน้นสำคัญคือการช่วยกันดูแลทรัพยากรของการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์สูงสุด กล่าวคือไม่ได้ประโยชน์เฉพาะคนในยุคปัจจุบันเท่านั้น แต่ต้องเก็บทรัพยากรท่องเที่ยวไว้ให้แก่คนรุ่นหลังด้วย รวมถึงต้องมีการกระจายรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ อีกทั้งควรให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย (วัฒนา พุฒิชชาติ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 กุมภาพันธ์ 2562)

ดังที่ Chairatana P. & Na Thalang, C. (2017) ศึกษาเรื่องศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวจังหวัดอุดรธานี โดยใช้หลักการตลาดพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญด้านกายภาพการท่องเที่ยว, การจัดการจำหน่ายการท่องเที่ยว, บุคลากร, กระบวนการบริการ, การส่งเสริมการตลาด และผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว มีการจัดการร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยมีการวางแผนพัฒนาศักยภาพทรัพยากรร่วมกัน อาทิ ด้านวัฒนธรรม ด้านธรรมชาติ ด้านมหกรรมและเทศกาลประเพณี ด้านการให้บริการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในระดับมาก อีกทั้งอุดรธานีมีทรัพยากรวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เหมาะกับการท่องเที่ยวพักผ่อน การคมนาคมสะดวก มีการสื่อสารข้อมูลสำคัญต่างๆ ชัดเจน และสามารถพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในอนาคตได้มาก และยังมีการมีส่วนร่วมของชุมชน นักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง อยู่ในระดับมาก มีการสร้างเครือข่ายด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ มีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนงบประมาณพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และชุมชนเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจและร่วมกันจัดทำแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนให้ความเข้มแข็งต่อไป

ทั้งนี้ จากข้อมูลยังพบว่า ผู้ประกอบการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานีหลายแห่งยังได้ริเริ่มโครงการของตนเองในการร่วมทำงานสู่เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยต้องทบทวนกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของตนเองและอาจลดกิจกรรมที่มีความใกล้เคียงกันมากลง และคิดค้นหากิจกรรมที่มีความแตกต่างกันเพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับนักท่องเที่ยวและ สร้างเอกลักษณ์สำคัญของแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kantapon Kaewsanga (2013) ที่ศึกษาพบว่า อำเภอพิมายมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัว อันเป็นผลจากการกระตุ้นให้เกิดการตระหนักรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ทำให้สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวได้ตลอด และการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในจังหวัด มีผลมาจากการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ดังนั้นหน่วยงานต่างๆ จึงควรต้องร่วมค้นหาวิธีการ หรือ กิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยภาคเอกชนอาจใช้ศักยภาพที่เข้มแข็งของแต่ละภาค ช่วยให้การดำเนินกิจกรรมของชุมชนสามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน รวมถึงเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม โดยอาจปรับเปลี่ยนกระบวนการ/กลไกการให้บริการ ให้สามารถประยุกต์บูรณาการร่วมกันให้บรรลุเป้าหมาย เพื่อประโยชน์ของตนเองและความมั่นคงและความยั่งยืนของชุมชน สังคมและประเทศ

การมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการท่องเที่ยวผ่านโครงการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี

จากลักษณะทางกายภาพที่สำคัญของจังหวัดอุดรธานี ที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญดังกล่าวข้างต้น แต่พบว่ายังขาดการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนส่งผลต่อการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ที่อาจยังท่องเที่ยวที่ยังไม่คุ้มค่าต่อการวางแผนท่องเที่ยวเท่าใดนัก แต่โอกาสที่พบคือ การตั้งใจเข้ามามีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในจังหวัดอุดรธานี ทั้งผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ให้การสนับสนุนเพื่อมุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนในจังหวัด ดังจะเห็นได้จากข้อมูลการสัมภาษณ์ที่พบว่าการมีส่วนร่วมได้มุ่งเน้นที่การวางแผนการดำเนินกิจกรรม และการติดตามผลเป็นสำคัญ นอกจากการมีส่วนร่วมดังกล่าว ผู้วิจัยยังเห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรอาศัยความทันสมัยของเทคโนโลยีที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้นักท่องเที่ยว สามารถหาข้อมูลข่าวสารได้ จากสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ และศึกษาผ่านช่องทางต่างๆ (สุพจน์ วงศ์วิวัฒน์ นายอำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี สัมภาษณ์วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2562) สอดคล้องกับ Pankasem & Prachanate (2559) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในจังหวัดน่าน ที่พบว่า กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตั้งแต่กระบวนการมีส่วนร่วมในการ วางแผนและกำหนดรูปแบบนโยบายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จาก การให้ทุกภาคส่วนโดยเฉพาะหน่วยงานในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว รวมถึงผู้ประกอบการใน

ท้องถิ่น ที่ให้บริการด้านการท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ควรสร้างช่องทางการสื่อสารระหว่างกัน เพื่อส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชน รวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลสภาพแวดล้อม และปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในชุมชนร่วมกัน ถือเป็นพื้นฐานสำคัญช่วยกันสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวร่วมกัน ประเด็นที่สองคือการมีส่วนร่วมในการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่านเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประเด็นต่อมา คือการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่วัฒนธรรมและประเพณีของจังหวัดน่านและการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ประเด็นที่สี่คือวิธีการดำเนินการให้ผู้ประกอบการและชุมชนเกิดการมีส่วนร่วม ประเด็นที่ห้าคือบทบาทของหน่วยงานภาครัฐในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และ กระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับหน่วยงานภาครัฐ และประเด็นสุดท้ายคือสื่อที่ใช้สื่อสารกับคนในชุมชน อีกทั้งการพัฒนาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการสรุปผลตอบรับจากการรณรงค์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Pruseit (2010) ศึกษาเรื่อง “การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ผลการศึกษาพบว่ากลยุทธ์การสื่อสารหลักสำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมและเฉพาะเจาะจงกับกลุ่มเป้าหมาย การใช้เครือข่ายการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นกลุ่ม องค์กร หรือชุมชนท้องถิ่น เพื่อก่อให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนให้เกิดความยั่งยืน จึงอาจกล่าวได้ว่า หากมีการใช้รูปแบบสื่อสารที่เหมาะสม วิเคราะห์องค์ประกอบการสื่อสารทั้งผู้รับสาร สาร และ ผู้ส่งสารได้ถูกต้อง อาจส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันและกันทั้งนักท่องเที่ยวกับประชาชนในชุมชน หรือ ระหว่างประชาชนในชุมชนด้วยกันเองได้

จากการศึกษาแนวทางทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการท่องเที่ยว ผ่านโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี บ้านศิ่วรงกต จังหวัดอุดรธานี ที่พบว่าการมีส่วนร่วมที่สำคัญ 3 แนวทาง คือ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนพัฒนา 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา และ 3) การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงาน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Kasemsuk (2018) และ Creighton (2005) ที่ได้สรุปสาระสำคัญของการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ตัดสินใจในการปฏิบัติงาน และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ การบูรณาการในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐ ผ่านกระบวนการสื่อสารแบบสองทาง โดยมีเป้าหมายเพื่อทำให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น อีกทั้ง Baopakdee (2009) ได้เสนอแนวทางการจูงใจเพื่อเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม โดยเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจ จะสามารถปฏิบัติงานได้ผลดี มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงาน เพราะเขาจะเพิ่มความสนใจในงาน และมีความรับผิดชอบ กระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการเพิ่มผลผลิตของงานให้มากขึ้น ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับการศึกษาที่สำคัญครั้งนี้ การสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกิดความต้องการเข้ามามีส่วน

ร่วมในกิจกรรมของชุมชนร่วมกัน โดยถ้าประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่างๆ ได้ร่วมคิดตัดสินใจ จะส่งผลให้ชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและร่วมรับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมมากขึ้น ทำให้ประสบผลสำเร็จในการดำเนินการตามเป้าหมายนั้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen & Uphoff (1980) ที่เสนอว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาที่สำคัญ 4 ประการ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินการต่างๆ ด้วยวิธีการต่างๆ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจให้การสนับสนุนทรัพยากร และการร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานกลุ่มดำเนินกิจกรรมเฉพาะ และ 4. มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการประเมินโครงการ ซึ่งการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยควรทำการวิจัยศึกษาขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอนดังกล่าวเพิ่มเติม ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Mike Mathambo Matka and Matthew Kistler. (2016) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาชุมชนที่ต่อเนื่อง ผลวิจัยพบว่า การพัฒนาชุมชนมีทั้งหมด 2 ด้าน คือ การพัฒนาในชุมชน และการพัฒนาจากชุมชน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงของชุมชนด้วยกันทั้งสองฝ่าย เราเสนอว่ามีหนึ่งวิธีการ คือ การอำนวยความสะดวกในการพัฒนาชุมชนที่ต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ด้วยบทสนทนาบรรยาย และการปฏิบัติธรรม โดยใช้เครือข่ายทางสังคมของพวกเขาในเรื่องของความสัมพันธ์และชุมชน ในการปฏิบัติและพัฒนาชุมชนนี้จะช่วยให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหา และความต้องการของชุมชนได้ (การพัฒนาในชุมชน) และเพื่อเพิ่มความสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชน ความสามัคคี ความกระตือรือร้น และความคุ้มค่าของตนเอง (การพัฒนาจากชุมชน) การดำรงชีวิตและชุมชน ซึ่งมีความสัมพันธ์ และพฤติกรรมการจัดสรรให้เป็นสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดีสำหรับการพัฒนาชุมชน และสอดคล้องกับแนวคิดของ Mathilda van Niekerk (2013) ซึ่งได้ศึกษาการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนและการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการในประเทศแอฟริกาใต้ โดยผลการวิจัยพบว่า กระบวนการของการมีส่วนร่วมของชุมชนและการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการไม่เป็นไปตามเป้าหมายนัก เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านการดำเนินงาน โครงสร้าง และวัฒนธรรม แม้ว่ากระบวนการเหล่านี้จะมีความซับซ้อนกว่าในประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่บทเรียนที่สำคัญบางอย่างสามารถเรียนรู้ได้จากการใช้ในประเทศที่ด้อยการพัฒนา เช่น แอฟริกาใต้ ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของความมุ่งมั่นสู่แอฟริกาใต้และเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น และภาวะผูกพันตามความสมัครใจของพวกเขา เพื่อให้มั่นใจว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนและการวางแผนการท่องเที่ยวแบบบูรณาการจะเกิดขึ้นอย่างกลมกลืนและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กรณีให้ข้อมูลเชิงลึกที่มีคุณค่าต่อผู้ปฏิบัติงาน และนักวิชาการที่มีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมของชุมชนและการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) หน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น อาทิ สำนักงานการท่องเที่ยวระดับจังหวัด, องค์การบริหารส่วนตำบล, กรมการพัฒนาชุมชน ควรร่วมกันศึกษาความต้องการที่แท้จริงของชุมชนก่อนกำหนดนโยบายให้ภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติ ซึ่งบางครั้งนโยบายอาจไม่ตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของชุมชนได้

2) ควรสร้างเครือข่ายชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งหน่วยงานหลักในพื้นที่ หรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากภายนอกพื้นที่ให้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย หาแนวทางปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพความคุ้มค่าของการใช้งบประมาณ ทั้งนี้ บุคคลที่เป็นหน่วยงานภายนอกอาจมีแนวคิดที่มองจากข้างนอกเข้ามาข้างใน (Outside In) ที่อาจทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ประกอบการวางแผนการพัฒนาต่อไป

3) การคิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ควรคำนึงถึงศักยภาพที่มีอยู่และผลประโยชน์ที่จะได้รับของชุมชนเป็นหลัก และขณะเดียวกันก็สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ตรงตามความต้องการ และสามารถรักษาอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่อย่างเป็นธรรมชาติได้อย่างมีคุณค่า

4) ควรศึกษาอย่างชัดเจนถึง จุดเด่น จุดอ่อนและ จุดที่เป็นโอกาสและอุปสรรคต่อการจัดการการท่องเที่ยววิถีวิถีของ ชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ที่ถูกต้องเพียงพอต่อการนำไปประกอบการวางแผน ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และควรต้องมีการสื่อสารสร้างความเข้าใจให้ทั่วถึง เท่าเทียม และเป็นธรรมต่อทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เข้าใจในทิศทางเดียวกัน ส่งผลต่อการดำเนินการที่เป็นแนวทางเดียวกัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยความต้องการของนักท่องเที่ยว พฤติกรรมนักท่องเที่ยว ที่เดินทางมาท่องเที่ยวชุมชนบ้านศรีวงกต จังหวัดอุดรธานี และควรมีศึกษาการทำวิจัยเรื่องการเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวจากทุกระดับได้อย่างเหมาะสม

2) ควรมีศึกษาเพื่อกำหนดแผนการท่องเที่ยว นวัตกรรม ให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นการบูรณาการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่สำคัญในเส้นทางต่างๆ ที่จะเดินทางไปได้อย่างสะดวก

3) ควรศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ โดยใช้เทคโนโลยีปัจจุบันประกอบการอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น และศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน โดยใช้กระบวนการสื่อสารในการถ่ายทอดความรู้ให้ชุมชน โดยใช้ช่องทางการสื่อสารในทุกรูปแบบที่จะสามารถเข้าถึงนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น

REFERENCES

- Baopakdee, A. (2009). Participation Theory. Retrieved from <http://www.tipa.or.th/writer/read>.
- Chairatana, P. & Na Thalang, C. (2017). Potential of Tourism Resources in Udon Thani Province. *Dusit College Journal* Vol.11 No.2 May - August 2017. Pp.124-142.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). *Participation Place in Rural Development: Seeking Clarity through Specificity, World Development*. New York: Cornell University Community Development Department, 2017. Retrived <https://www.cdd.go.th/>
- Creighton, J.L.(2005). *The Public Participation Handbook : Making Better Decisions through Citizen Involvement*. Jossey Bass.
- Denhardt, J.V. & Denhardt, R.B. (2015). *The new public service : Serving, not steering*. (4th ed.). New York, NY : Rlutledge.
- Department of Tourism, 2561
- Erwin, W. (1976). *Participation Management: Concept, Theory and Implementation*. Atlanta, GA: Georgia State University.
- Kantapon Kaewsanga (2013). Knowledge Management of Creative Tourism in Cultural Tuourist Attractions, Phimai District, Nakhon Ratchasima. Thesis School of Information Technology, Suranaree University of Technology, Institute of Social Technology.
- Kasemsuk, J. (2018). *Communication and Social Change*. BKK : Chulalongkorn University.
- Kasemsuk,C. (2018). Public Participation Approach for Sustainable Community Development. *Academic Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University*. Vol.26 No.50 (2018) (Jan.- April. 2018) pp.169-186.
- Matka, M.M. & Kistler, M. (2016). *Contiguous community development*. International Development Program, College Of Health and Social Sciences, Eastern University, USA.
- Ministry of Tourism and Sports. (2012). *Tourism Strategic Plan of 2554-2558*. Bangkok. Ministry of Tourism
- Niekerk, M. V. (2013). *Advocating community participation and integrated tourism development planning in local destinations: The case of South Africa*. University

of Central Florida, Rosen College of Hospitality Management, 9907 Universal Boulevard, Orlando, USA.

- Pankasem, T. & Prachaknate, P. (2016). Participatory Communication for Promoting Creative Tourism in NAN. *National Conference 2016. Institute of and Management Innovation, National Institute of Development Administration (1 July 2016)*. Pp.155 – 176.
- Pearce, D. G. (1989). *Tourist Development (2nd ed.)*. New York: Longman.
- Pruseit, K. (2010). *Public relations for community's participation in promoting of cultural tourism*. Thesis Chulalongkorn University, Academic Year 2010. Degree of Master of Arts Program in Public Relations.
- Richards, G. & Raymond, C. (2000). *Creative tourism*. ATLAS News, 23, 16-20.
- Rogers, E. M. (1995). *Diffusion of Innovations*. 4th ed. New York: The Free Press.
- Siriprakrob, P. (2019). *3 Paradigms of Public Administration : Concept, Theories, and Practices*. Bangkok : Chulalongkorn printing.
- Yang, K. and Callahan, K. (2007). Citizen Involvement Efforts and Bureaucratic Responsiveness: Participatory Values, Stakeholder Pressures, and Administrative Practicality. *Public Administration Review*, 67, 249-264.
- Yavaprabhas, S. (2014). *Public Policy*. 10th editer. cuprint.
- แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2, 2560)
- กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559)